

Prava sirota.

O kaj bi ti tožila in jokala,
 Očeta, mater imaš srečna ti!
 Očeta nisem jaz nikdár poznala,
 In mati v černej zemlji mi leži.

Po svetu siromaštvo svoje nosim.
 Kedó prijazno govori z menoj?
 Od duri si do duri kruha prosim,
 Nikdar ne vem, kje prenočim nocoj.

Veselo pójejo pod nebom tice.
 Siroti meni je tako hudó!
 Na skrivnem sólze močijo mi lice,
 Solz bridkih ne otira mi nikdó.

Nikdo ne vpraša: Kaj ti je sirota?
 Ne jokaj, pojdi na moj dom z menoj!
 Samotna so po svetu moja pota,
 Oblak je gori sam tovariš moj.

Ostani zdrava tí, jaz grem po svetu,
 Da pridem spet k usmiljenim ljudem;
 Pokorna bodi materi, očetu,
 Spoštuj in ljubi jih, deklé! jaz grem*.—

„Molčala sem; pokaj bi ji tožila,
 Da več ko ona, stokrat več terpim!
 Kako očeta rada bi ljubila,
 Pokorna mu — a zdaj se ga bojim!

Ponoči ko domóv prikolne pozno
 Jaz trepetám in mati trepetá;
 In on razsaja in preklinja grozno,
 Bog večni vé, zakaj tako divjá!

Po kotih se je náma potikati,
 Nihče geniti, žugniti ne smé;
 Sirota jaz, sirota moja mati,
 Nesrečni, oh nesrečni sve obé!

Kaj mile prošnje vse — besede prazne!
 Solzé še bolj mu jezo razvnmó;
 Besede nisem čula še prijazne
 Iz ust njegovih — kletev le gerdó!

Tako živeti dalje — nemogoče!
 Privrélo je terpljenje do verhá;
 Nebeški oče, ti naš pravi oče,
 Pokliči naju k sebi iz svetá**!

Sodnikovi.

V.

Lepo počitnice je imel Valentin; veselica se mu je verstila za veselico, vsak dan mu je bil praznik. Z veseljem so ga sprejemali, kamor je prišel; kjer je bil on v društvu, tam je bilo življenje. Zlasti vesela ga je bila uradna gospóda, možje, žene in dekleta.

Uradnik na kmetih! Človek bi si skoraj ne mogel želeti lepšega življenja. Čislan povsod, vse se mu klanja in tudi rado ga ima, ako ni od sile nápačen, osoren človek, ako zna le kolikaj občevati z ljudmi. Treba mu ni, da bi se poniževal, prilizoval; takega vedenja kmet ne spoštuje, še celo sumno mu je; vsak po svojem stanu! Kako lahko si je pridobiti spoštovanje, zaupanje, ljubezen našega kmeta! Kako z malim je zadovoljen, kako hvaležen, ako le vidi, da ga gospod ne zaničuje, da ga le nekoliko rad ima!

Zares lepo je življenje uradnikovo na kmetih. Končavši svoje uradne posle je prost, sam svoj gospod, kakor malo kedó. Ves svet je njegov, oberne se, kamor hoče. Ako hrepeni po zelenji, ni mu treba vozariti se po celo uro in požirati prah, da se odtegne mestnemu hrupu in soparnemu zraku, ki mu sapa zapira; da najde nřiren kotiček, kjer se odpočije. Svoj vert ima lahko, samo da ga veseli, motiko vzame lahko v roko in koplje, da si ude okreпча, da se prijetno utruđi, izpoti; kako mu potem diši prosta večerja! Gozd ima blizo, tekočo vodó; puško vzame, ako ga je volja, ter pohaja po gozdu; ni da bi moral ravno uboge zajce plašiti in pobijati; če je dobroserčen, pusti zajce, pa lešnike bere; puška na ramí mu je samo

zastran lepšega, da se mu ne čudijo ljudje: kaj pa ta mož tako sam po gozdu iztika, ne vedi pokaj! Kaj pa še celo, ako ga rastlinstvo, živalstvo veseli, ako rad cvetice zbira, metulje lovi! Kje bi imel tako priložnost temu lepemu, nedolžnemu veselju? Prijetno družbo ima zvečer pri vinu sě svojimi verstniki, in zakaj bi časi ne sedel tudi med kmete! Tu sme govoriti, kar se mu ljubi, peti na glas, tudi domóv gredě; ni se mu treba bati nadležne ponočne straže, ki nima rada veselih, glasnih ljudi. Napravijo se družni izhodi; zdaj je tega god, zdaj tega; sejmovi so, cerkveni shodi, ženitovanja, nove maše. Zdaj pojdemo obiskat onega gospoda župnika tam na sámoči; mož bode vesel, da vidi zopet gosposko suktnjo. Tja se pojde peš, nazaj se bodemo veselo derdrali pozno ponoči, o mesečini, na župnikovem vozu. In tako življenje bi ne bilo prijetno! Na deželi je pravo življenje, v mestih se životari.

Tako govori človek, kateri je na mesto privezan; drugače sodi gospoda na kmetih. Poprašujmo, kako malo jih najdemo, da so zadovoljni sě svojim stanom; da se jim njih življenje zdi tako lepo, kakor si ga misli mestni prebivalec! Ti blagruješ njih, oni tebe; nasitili, naveličali so se vsega, po čemur ti tako hrepeniš. Kako čudno, nestanovitno, vedno nezadovoljno je človeško serce! Človek išče sreče vedno drugod, kako bi jo mogel najti! Ti meščan hrepeniš po čistem zraku, po zelenji, po miru in tihoti; petje tiča na veji, pastirja na paši je tebi pravi vžitek; tvoj verstnik, ki ga je osoda za-

nesla med „terde kmete“, sanja o sijajnih mestnih ulicah, o lepo opravljenem svetu, ki se izprehaja po njih; o glediščih, besedah, plesih, o raznih zabavah, ki jih je najti samo v velikem mestu.

Če pa že moška gospoda na kmetih ne zna ceniti svoje sreče, kaj naj pa še le rečemo o ženski, o gospéh in gospicah? Skoraj vsaka se sama sebi smili, nezadovoljna je, nesrečno se čuti skoraj vsaka; zdi se ji, da je kakor kaka zakleta kraljičina v pripovedki; žarna vertnica v puščavi, kjer je nihče ne vidi, kjer se nihče ne čudi njeni lepoti, njenim izbornim lastnostim. Kako bi pa moglo biti drugače? Gospod okrajni sodnik, pristav, davkar se je ženil v mestu — kaj bi s kmetico, ko bi bila še tako lepa in tudi premožna! — izbral si je deklico, gospico, čedno, morebiti celo lepo — vsaj njemu se zdi lepa — učila se je nemško govoriti, morda celo malo francozko; oblačiti se, vésti se zna in kretati v družbi, na plesu; romane bere, podobe ogleduje v „Bazarji“, prijateljicam piše pisma, ki jih mati ne sme brati; zdaj malo pošiva, potem se dolgočasi, zdeha se ji: čuj! vojaška godba na ulicah, hitro k oknu! Izprehodi „vizite“, klepetanje in obiranje pri kavi, zvečer gledišče, tako se ji dan konča. In jutri zopet tako! Lepa je, izobražena, nekaj ima, gospodinjiti zna tudi za silo — pa bi je ne bil vesel vsak uradnik! Ali, gorjé, treba je z možem na kmete, v dolgočasno vas, v skromen terg. Sirota! Kje so tu veselice, družbe, gledišča, plesi, „besede“; kedó naj tu zavistno ogleduje novo krilo, klobuk iz mesta? Kaj vé kmetica, kaj je lepo, modérno? Vesela mora biti, če najde kako verstnico, tovarišico; ali izbire ni in premembe.

Lahko si je torej misliti, kako vesela

je bila gospoda v tergu vlesej, kader je prišel Sodnikov Valentin na počitnice iz velikega mesta. Oženjeni so bili trije, okrajni sodnik sam, davkar in pristav. Davkar je imel dve čedni hčeri: eni je bilo že čas moža iskati, in mlajša bi se ga tudi ne bila branila. Gospa davkarica je bila dobra mati; in Valentin je bil ves tak, kakoršnega si želi mati, ki ima dozorelo hčer. Čez kaki dve leti bode imel svojo dobro službo, in toliko časa Olga še lahko čaka. Res je malo na lahko stran ta Valentin, ali mlad je še in mlademu človeku se mnogokaj odpusti. Vse kaže, da hode kedaj dober mož in Olga ga bode tudi znala v strah prijeti, ako treba, z lepa se ve da, z ženskim orožjem. Da je bogatega, veljavnega očeta sin, to tudi še nikomur ni skodilo. Olga je tudi lahko vesela takega ženina; zal mladenič je, ljubeznjiv, pаметen, izobražen. To je Olga že sama zapazila, kakor kaže; tudi on jo rad vidi, mati ima ostro oko.

In ako bi se tudi morebiti pozneje premislil, ter izvolil si Ireno, to bi tudi ne bila tako velika nesreča. Olga ali Irena, ona ima obé enako rada, ena ga mora dobiti, samo previdnosti je treba, in té je imela dovolj gospa davkarica.

Iz vsega tega je razvidno, da je bil Valentin malo doma. Na kosilu je bil zdaj pri okrajnem sodniku, zdaj ga je povabil gospod pristav, največkrat pa davkar, ali prav za prav davkarica, ki je bila gospodinja in gospodar v hiši. Zvečer je bil navadno v gostilni z gospodi, časi je bil tudi oče z njimi. Očetje so radi skoporoki, vsaj sinom se tako zdi; nerad njim gre denar iz roke, zlasti za stvari, katere se jim ne zdé tako potrebne, kakor sinom. In takih stvari je mnogo: kaj je treba sinu že kaditi, v go-

stilno zahajati, kaj treba tako drage suknje? Sodnik ni bil tak. Valentinu ni bilo treba dolgo prositi in moledovati, kader je hotel denarja. Sodnik je rad imel, da je bil njegov sin lepo oblečen, da si je kaj privoščil, da je dajal za vino v veseli družbi. Večkrat ga je sam vprašal, ali ima še denarja; Bog ne daj, da bi kedo zanj plačeval. Sodniki niso imeli nikoli té navade. Konec takega pogovora je bil navadno, da mu je ponudil petak, desetak za vino, za cigare, rekoč: „Človek mora živeti po svojem stanu; kedor zahaja med gospodo ni da bi zaostajal za njo; ti moraš, kakor vidiš druge. Če kadé drage cigare, ni da bi ti kadil navadne“. Ali ni veselje imeti takega očeta? —

Nocoj je bil Valentin pri davkarjevih povabljen „na zajca“. Gospod davkar ni bil posebno bistra glava, a svojo službo je zvesto opravljal v pisarni. Ko so bile neukretne številke vgnane in v red spravljene, bil je mož prost, kakor mlado žebe na paši. Za hišo mu je žena skerbela, sam bi ne bil mogel tako. Kar je ona ukrenila, bilo je dobro; naprej ji je bil dal, enkrat za vselej, svoje privočenje in odobrenje za vse njene naredbe. Srečen mož je bil ta davkar in žena je bila tudi zadovoljna; v lepi zakonski zložnosti sta skupaj živela. Prepira ni bilo med njima; za prepir je treba dveh, in davkar je bil miroljuben mož. Če je hotela žena kedaj dušek dati svoji hudomušnosti — najboljša žena ima svoje slabosti, svoja nesrečna trenutja — morala si je koga družega iskati; možu se ni ljubilo, da bi ji ustrezal, da bi jo samo poslušal. Kader so se začeli temni oblaki zbirati na zakonskem nebesu, vzela je mirno puško čez ramo ter krenil proti gozdu. Dober lovec je bil, skoraj vselej se je vernil na večer sè zajcem, ki ga

je prosto v roki nesel po tergu, da so ga lahko vsi videli — torbe ni nosil. Dober pomočnik pri tem mu je bil dogopeti Nosan; med raznoverstnimi svojimi opravili je imel tudi tó, da je vedel za vsacega zajca po okolici, kje leži, kam se hodi past, kje in kedaj ga je najlaže zalesti. Sleherno jutro je hodil poročat davkarju o stanji divjačine, katero je imel vso prešteto kakor pastir ovce. On sam ni nosil puške; ljudje so dejali, da je tudi ne potrebuje, da sè svojimi dolzimi nogami lahko zajca doteče in z roko vjame za ušesa ali za bedro. Govorilo se je, da se je že mnogokrat tako pregrešil zoper lovsko pravico; a dokazati se mu ni moglo.

Lahko je torej davkar ustregel svoji ženi, kolikorkrat je želela zajca na mizo. In to željo, njemu povelje, izrekla mu je večkrat. Bila je na glasu daleč okolo, da zna zajca napraviti, kakor nobena druga. Kedo bi ne želel, da poleg njenih drugih lepih lastnosti preide tudi ta na njeni hčeri, ali vsaj na njo, ki je namenjena Valentinu, da bi se večkrat v svojem življenji tako dobro večerjal kakor nocoj!

Zajec, kakor ga je bila napravila gospa davkarica, bil je pravo središče mali družbi; okolo njega se je sukala s konca pogovor.

„To je pa res, gospa“, prikloni se Valentin gospodinji, „takega zajca nisem jedel na Dunaji, in vendar smem reči, da poznam tam boljše gostilne. Ali ne samo v gostilnah, tudi v družinah ne znajo napraviti zajca“.

Take pohvale je bila že vajena gospa davkarica, vendar jo je vedno rada slišala, zlasti iz Valentinovih ust; prijazno mu odgovori:

„Teško je ustreči takim gospodom, ki

so vsega dobrega vajeni; posebno pa tu na kmetih, kjer ni vsega dobiti, česar bi bilo potreba. Človek bi že vedel in znal kako, ali kaj, ker ni! Poterpljenja je treba, pomisliti je treba, da smo na kmetih. Veseli nas, da vam vsaj ena jed diši, kakor pravite. Najboljša pohvala gospodinji, kuharici je, ako gost rad in mnogo je. Še ta le košček, gospod Sodnik⁶!

Valentinu ni nič pomagalo, da se je branil; rad ali nerad, moral se je spraviti nad kos, ki mu ga je bila žena z vlicami položila na krožnik. Gospoda davkarja ni bilo treba siliti; zadovoljen in vesel je mirno povžival slastno jed, katero mu je bila naklonila Nosanova dolgo-petost in lastna puška, a tako okusno pripravila dobra žena. V pogovore se mož ni rad vtikal, a zalival je tem pridneje.

Olgi niso bili po volji taki podli pogovori o pečenem zajci; ali je pa morebiti samo prilike iskala, vdeleževati se pogovora. Nekako zaničljivo se posmehlja Valentinu, ki je sedel poleg nje, ter mu reče:

„Gospod Valentin! Do zdaj nisem vedela, da vam je jed kakor se vidi tako imenitna stvar. Raji bi nam pripovedovali, kako je na Dunaji⁶.“

Skerbna mati se je bala, da bi to posvarilo hčerino ne razžalilo gosta. Precej, ko je bila Olga začela, odmigavala ji je z očmi, da ne tako; toda zastonj. Valentin ni bil tako tankočuten; še rad je imel take pogovore, ki so nekako zbadljivi vendar ne razžaljivi, zlasti sê ženskimi spolom. Mirno torej odgovori svoji lepi sosedici:

„Vam torej se zdi jed tako neimenitna stvar. Sê svojega ženskega stališča čisto prav mislite in govorite; a moški smo

nekoliko bolj na debelo; naše potrebe niso tako zračne kakor so vaše. Ženski in moški spol sta si različna, vsak svoji kreposti imata in svoje slabosti. Močan, krepak bodi mož, tudi telesno, ne samo dušno; mehkost, nežnost pristoji ženski. Moč in krepkost dobivamo iz hrane, dobre hrane; iz tega sledi, da učeno govorim, to, da naj mož dobro je in pije. Jesti in piti je pol življenja, veli stari pregovor slovenski. Nekateri celo mislijo, da je to vse življenje, in po tej misli tudi ravnajo. Tako mišljenje je enostransko. Kar se mene tiče, ljubeznjiva gospodična, ni me čisto nič sram, naravnost povedati, da nikakor ne zaničujem dobre jedi in pijače. Kaj pa vi menite, gospod davkar⁶?

Mož mu molčé prikima, da se zлага z njim. Žena je bila v zadregi in strahu, kaj pride iz tega. Nič dobrega, kali! Toda ugovarjati mu zdaj še vendar ni mogla; to bi bilo njej sami na kvar, ker si je toliko domišljevala, da je dobra kuharica. Čakati je bilo treba boljše priložnosti, da pride, ako treba, svoji neprevidni hčerki na pomoč. Valentin nadaljuje z lahkim nasmehom:

„Ker sem že tako odkritoserčen, pa naj še to povem: Jasno in odločno se izpovedujem tu čestiti družbi, in ako treba, tudi vsemu svetu: ko bi se jaz kedaj ženil, nevesta moja bi morala znati dobro kuhati⁶.“

To je bilo Olgi vendar prehudo: nekako nevoljno mu odgovori:

„Tak gospod, tako mlad in že tako govori! Če ne zahtevate družega od svoje prihodnje žene, če vam je že dovolj, da zna samo dobro kuhati, potem vam ne bode težko izbirati; vsaka kuharica vam bode dobra⁶.“

Predno je mogel še Valentin odgovo-

riti poredni deklici, oglasi se Irena, ki je do tedaj molčé poslušala:

„Ne tako, Olga! to ni prav, da podtikaš gospodu Sodniku, česar ni terdil. On ni dejal, da mora biti njegova žena samo dobra kuharica, da družega ne zahteva. To bi res ne bilo lepo. Gospod Sodnik hoče in to, kakor se meni vidi, po pravici, da naj njegova žena zna skerbeti za dobro jéd, še tega morebiti ni potreba, da bi jo znala sama pripraviti. Poleg tega bo pa gotovo zahteval od nje še mnogo drugih dobrih in lepih lastnosti, treba ni, da bi jih naštevala. Kaj ne, mati?“

Mati vesela porabi to ugodno priliko.

„Prav praviš, Irena, tako misli gospod Sodnik; in prav misli. Žena ima dolžnost skerbeti za svojega moža, da se dobro počuti, da je zadovoljen v svoji hiši, da ga ne tarejo navadne, vsakdanje skerbi, gledati tudi na to, da dobiva na mizo, kar mu diši, kar mu tekne; žena mora biti skerbna gospodinja, dobra kuharica. In taka bode, upam, kedaj tudi naša Olga, gospod Sodnik; in če dobi moža, znala mu bode tudi skerbeti za dobre jedi, verjemite mi, gospod Sodnik!“

Davkar je pridno prikimoval in priterjeval svoji zakonski polovici. Olgí ni bila ta pomoč materina nič kaj po volji; terdovratno je molčala. Valentin je imel tu priliko in tudi neizogibno dolžnost pokloniti se gostoljubni gospé.

„Nikoli nisem dvomil, gospa, da bode Olga kedaj izvrstna žena. Boljše učiteljice bi ne mogla imeti, samo taka naj bode, in gotovo bode, kakoršna je njena mati in — srečen, komur podá svojo roko.“

Té besede so bile jako uljudne in prijazne materi in hčeri, ali obetale so malo; trdnega upanja ni bilo staviti nanje.

Olga na to:

„Zdaj pa kaj družega govorimo. Vi ste bili po svetu, gospod Sodnik; povejte nam kaj novega, kaj zanimljivega, nam, ki tičimo v tem zapuščenem, pozabljenem kotu.“

„Prav rad bi vam ustregel, gospodična; ali kar vas najbolj zanima, o tem je meni težko poročati.“

„In kaj mene najbolj zanima?“

„Kako se nosijo dunajske žene in dekleta.“

„In vas ne?“

„Ne porečem, da ne; ne tajim, da rad gledam okusno opravljene ženske in take prilike je na Dunaji toliko, kolikor malo kje. Dunajčanke slujejo po pravici, da se znajo oblačiti; vsi tujci terdijo, da se morejo v graciji z njimi meriti samo še Parižanke. To je vse res, ali kako naj vam to popišem! Jaz nisem strokovnjak; moje oko sodi splošno; káke so posameznosti, ki se strinjajo v prijetno celoto, tega vam ne morem razložiti. Tudi bi vam malo koristilo; ženske zanima samo vedeti, kaka je najnovejša noša; o tem pa je težko govoriti; ženska noša se dandanašnji izpreminja kakor oblaki na pomladnjem nebu, ki nam kažejo vsak čas drugo podobo.“

„In to se vam ne zdi prav? Ženske morajo vedno premisljati in ugibati, kako naj se oblačijo, da bodejo lepše, da bodejo bolj ugajale moškim očém. Oko se hitro naveliča vsake stvari, bodi si še tako lepa.“

„Nam je to že prav, vsaj meni; ali je pa tudi onim, ki morajo plačevati drage obleke, tega ne vem, tudi treba ni, da bi me skerbelo.“

„In kader bodete morali tudi vi?“

„Kako bode takrat, tega še ne vem.“

„Zdaj nam pa še to povejte, gospod Sodnik, ali so Dunajčanke res tako lepe,

kakor se govori in piše? Človek bi sodil potem, da so vse same izbrane lepote, žene in dekleta. Vi veste, kaj je lepo, govorite, vam bodem verjela⁶.

Tako vprašanje iz mladih ženskih ust spravi moškega v zadrego. Valentin se ni dolgo pomisljal.

„Jaz ne vem, gospodična, ali si smem prisvajati toliko razumnosti o tej stvari, kolikor mi je vi tako prijazno prisojate. Sklicával bi se zopet na tujce, ki so prehodili mnogo sveta in terdijo, da ni v nobenem mestu videti toliko ženske lepote vkupe, kakor na Dunaji; todá vi hočete slišati mojo sodbo⁶.“

„Dá, vašo sodbo, gospod Sodnik, govorite⁶⁶!“

„Jaz sem bil še malo po svetu, zato ni da bi razsojal, ali Dunajčanke res v lepoti presežajo vse druge ženske na svetu. To pa moram reči, da so zares lepe; jaz si skoraj ne morem misliti lepših; težko je reči, katere so lepše, žene ali dekleta. Kak poleten večer na „ringu“, v mestnem parku, v „pratru“, ali pa tudi kako lepo zimsko popoldné — to vam je prava „galerija“ razno-verstnih lepôt od zlatolase, modrooke, nežne severjanke do ognjevite rojakinje južnih krajev⁶.“

„Glejte, glejte, gospod Sodnik; tako vnetega vas nisem še nikoli videla, tako navdušeno niste še nikedar govorili, tudi ne o — pečenem zajci⁶!“

To je bilo malo na debelo povedano; ali bodimo pravični: nobena ženska, mlada ali stara, bodi si še tako pametna, ne sliši rada, da moški tako navdušeno govori o ženski lepoti, razen o njeni. Pristaviti moramo tudi še to, da je velik razloček, kako se kaka beseda govori, in kedó jo govori. Té besede niso prišle

iz nežnih ustec lepe Olge tako terde kakor se morebiti beró.

Kedó vé, kako bi ji bil Valentin odgovoril, ali Olga mu ni dala časa, in to je bilo pametno.

„Ko bi bila jaz omožena, ne smel bi moj mož nikedar na Dunaj, kjer pravite da je toliko lepôt; to mora biti strašna nevarnost⁶.“

„Kedór ima táko ženo, gospodična Olga, njemu ni nobena ženska nevarna; vam bi bilo lahko, deržati ga doma; nikamor bi si ne želel od vas. In ko bi tudi šel kedaj na Dunaj, saj bi ne hodil brez vas⁶⁶.“

„Da bi jaz kedaj Dunaj videla! Rada bi ga res, ne tajim; ali tega veselja ne doživim, prej sodnjega dné! Kolikokrat sem že prosila in nagovarjala očeta! Ni jih omečiti, na to uho so gluhi; vesela moram biti, da me vsako leto enkrat v mesto sè seboj vzemó; ali kaj je naše mesto proti Dunaju? Oh! —“

„Jaz pa menim, gospodična, da vam ne bode dolgo čakati, samo treba, da hočete odločno⁶.“

„Kako to⁶⁶?“

„Moža si je treba izbrati, moža⁶!“

„Izbrati! to se kar tako izbira! Vi ste poredni, gospod Sodnik! Kedo bi pa hotel takega dekleta, ki ni ne meščanka, ne kmetica⁶⁶?“

„Na vaše zdravje, gospod Sodnik⁶, oglasi se v tem imenitnem trenutji gospod davkar, ki je bil med tem pogovorom prinesel boljšega vina na mizo⁶.“

„Na vaše, gospod davkar, in ljubeznjive družine vaše⁶⁶! odzdravi mu Valentin. Davkar je bil natočil vsem male kozarce; vsi so pili, tudi Olga in Irena.“

Dolgo časa so potem še skupaj sedeli in razgovarjali se o raznih stvaréh. Valentin je bil nocoj posebno dobre volje,

ljubeznjiv in gostobeseden, da ga je bilo veselje poslušati. Govorili so vsi vprek, brez posebnega reda; še davkar sam se je vtikal v pogovor; dobro vino mu je bilo jezik razvozlatlo. Tudi Irena je bila nenavadno zgovorna. Valentin jim je pripovedoval o Dunaji, kako tam ljudje živé in se kratkočasijo; govoril jim je o glediščih, plesih in besedah, o galerijah,

(Dalje prih.)

palačah in vertovih. In znal je lepo govoriti.

Pozno je bilo že; mladi ljudje niso bili zapazili, da je gospod davkar zakimal; žena ga je zastoj drežala. Ko slednjič mož celo precej glasno zasmerči, izprevidi Valentin, da je čas vstati in napotiti se domov.

B. M.

Niccolo Macchiavelli in knjiga „Il principe“.

(Dalje.)

Boja med sosedi naj se udeleži, kajti nevtralnost je prenevarna stvar; le v ta namen se ne sme zvezati s kako mogočno državo, da žali in napada sosednje vlade. Vede in umetnosti, poljedelstvo in kupčijo naj podpira na vso moč, ter naj dostojno česti vsakega, kedorkoli se v kaki stroki odlikuje. Posebno mora paziti vladar, da si izbere pametne in spretné ministre; ako tega ne umé, ni ga moči prištevati razumnim vladarjem. Na tem pa se spozna dober minister, da skerbi le za državne koristi, a ne za lastno mošnjo; le o tem, kar se države tiče, naj se razgovarja sê svojim gospodom. Prilizonom naj se knez skerbno izogiba; ker pa tudi ne sme dopustiti, da mu sleherni svoje mnenje prosto v obraz pové, naj izbere okrog sebe pametne, previdne možake, da mu ti razodevajo popolno resnico, a le o tem, zaradi česar jih on popraša. Vprašati pa jih mora za vse, pazljivo slušati njih mnenje ter konečno se po svoji pameti terdno odločiti. Nikedo ne sme svetovati vladarju, če ga ta sam za svet ne praša; ako se je pa to zgodilo, mora vladar mirno sprejemati njegove odgovore ter le takrat

se kazati nejevoljnega, če odgovor ni bil povsem resničen in odkritoserčen.

Ker so italijanski dinasti prezirali ta načela, izgubili so svoje od barbarskega sovražnika osvojene države. Izgubili so jih po lastni krivdi, kajti dasiravno božja previdnost, ali — kakor drugi pravijo — slepa sreča svet vlada, vendar se to ne godi tako, da človeški razum ne bi ničesar zraven opraviti imel. Lehko se reče, da sreča ukazuje polovici naših dejanj, da pa nam prepušča drugo polovico. Podobna je deroči vodi, katera tudi prepluje svoje bregove, ako se jej nikedo ne ustavlja, pa vendar ée je mirna, dopušča, da se ji stavijo zasipi in jezovi. — Kako pa ohraniti izpremenljivo in nezvesto srečo? Pred vsem treba, da človek vedno primérno ravna svoji dobi in svojim razmeram; znati mora, miren ali strasten biti, kakor ugaja stanju njegovemu. (XXIV., XXV. pogl.). Vse se tedaj ravná po stanji. Ali so pa italijanske razmere ugodne taki izpremembi, da bi se ustanovilo „novo“ vladarstvo, kakor si ga misli pisatelj? Macchiavelli to poterjava z ognjeno besedo, v prelepi domovinski navdušenosti, z ginljivo pesniško goreč-

nostjo; dokazuje, kako pravičen in svet je boj za rešitev zatirane očetnjave, roti dinastijo medicejsko, da naj se oserči ter pogumno loti imenitnega podjetja v čast in blagor italijanskega naroda. S to krasno apostrofo končuje Macchiavelli razpravo „o knezu“.

III.

Nikedo ne bode tajil, da Macchiavellijev „Il principe“ poleg mnogih prav koristnih naukov mnogokateri nasvet hrani, ki popolnem nasprotuje vekovitim moralnim zakonom, veljajočim ne le za posamezne osebe, temveč tudi za države in velike narode. V vsej zgodovini skoro ne nahajamo bolj popačenega, pregrešnega zločinca nego Cezarja Borgija — in vendar ga Macchiavelli, ki ga je tako rekoč, studiral, „novim“ vladarjem v vzgled stavi! Njegova hudodejstva, n. pr. grozno klanje sinigalsko (l. 1502) in nečloveško ravnanje z namestnikom Ramirom d'Orco omenjevaje nikakor ne graja teh krutosti, temveč jih celo hvali ter z nekakim dopadajenjem pripoveduje!

Ves svet ostro obsoja hinavstvo in licemerstvo — in vendar svetuje Macchiavelli svojemu „knezu“, naj se dela dobrotnega in zvestega tudi takrat, ko so dejanja njegova nečloveška in perfidna! Podloga vsemu društvenemu življenju, pravi pogoj človeškega obstanka je zvestoba in po vsej pravici pravi nemški pesnik:

„Die Treue.....

Ist jedem Menschen wie der nächste Blutsfreund,
Als ihren Rächer fühlt er sich geboren“.

Macchiavellijev nauk za kneza pa se glasi: „bodi zvest in ostani mož-beseda — dokler ti zvestoba koristi“! V istini, če vsak poštenjak onega zaničuje, kateri se po svojem življenju kaže gro-

zovitneža in licemerca, lažnika in goljufa — kako ostro sodbo bode moral izreči nad onim, ki enake hudobije javno uči ter jih zlasti onim priporoča, katere je osoda postavila na višine človeštva, da se svetlih prestolov gospodujejo klanjajočim se rodovom! Ne govori li Friderik II. povsem prav, ako v „Antimacchiavelliju“ našega pisatelja pravo „pošast“ imenuje ter ga neusmiljeno biča kot nastavnika in oznanjevalca vsake gerdobije?!

Ali, glej čuda! ravno ta mož, kateremu so nauki njegovi nakladali stoletno sovražstvo in zaničevanje, je v svojem življenju povsem pošten, značajan in blag človek. V uplivni službi, kjer bi si mnogo kedó bogastva nakopičil, kaže se tako nesebičnega in zvestega uradnika, da celo lastno premoženje žrtvuje ter naposled, ko ga nesreča zadene, strada in trpi. On, ki v „knezu“ tako čudno govori o zvestobi in odkritoserčnosti, hodi vedno po ravni poti ter je tudi kot zgodovinar gledé na značajnost in možatost pravi uzor poznejšim zgodovinpiscem. In ravno tisti Macchiavelli, kateremu je nevedna množica očitala, da podučuje samosilnike v zatiranju in tlačnji narodov, je vse svoje žive dni po svojem neomahljivem prepričanju republikanec in navdušen rodoljub. V istini dovolj dokazov, da ga oni nikakor ne umejo, kateri mu podtikajo zlobne namene in gnusna sredstva!

To je vse tako jasno in neoveržno, da so se strokovnjaki trudili in mučili, kako drugače razlagati njegovega „kneza“. Nekateri so ugibali, da je „Il principe“ pisan s hudobnim namenom, Lorenca medicejskega razdražiti do strastnega in silovitega postopanja, češ da pride potem republikancem hitreje prilika zaželene osvete.

(Dalje prih.) Fr. Šuklje.

Milada.

Zložil Franjo Končan.

So li ti znani južni kraji,
 Cvetočí rají, čarní gají,
 Kjer lepše rože klijejo,
 Vonjavo slajšo dihájo,
 Svetleje zvezde síjejo,
 Rahleje sape píhajo,
 Kjer led neznan, neznan je mraz,
 Kjer mehke zimske so noči,
 In kjer, ko sneg obdaja nas,
 Žgoli še vse in v cvet hiti;
 Kjer viši je neba oblok,
 Hitreje v žilah kervi tok,
 Valove huje žene strast:
 Tam je ljubezni mila slast
 Bolezen serca poželjiva,
 In ogenj je plamteč, ki žgè,

Gost! vnel se v persih tebi tudi
 Plamén je poželjive strasti.
 Še v svoji ga ímaš oblasti,
 Na konja! — Dalje se ne mudi!
 Naklepov černih več ne kúj,
 Mir v híši družega spoštuj!
 Nikar se ne pomišljaj več,
 Ne upaj na svoj ostri meč,

4. Ne dá miru, razšírja se,
 Ugasné, ko ní več netiva.
 — Ko je ugasnil, kaj ostane?
 Serce je pusto pogorišče,
 Kesá, briidkosti dom neznane
 In novih strasti bivališče.
 Pustó, razpálo je zidovje,
 Le sovam, gadom je domovje,
 Ósat in ternje ostro rase...
 Iz pustih tal. Strahotne glase
 Vihar skoz okna tuli prazna,
 Tu vtihne tíčica prijazna,
 Ki ne vedé sim prileti,
 Cvetica dolgo ne živi,
 Ki tukaj svetli dan zagleda —
 Ves kraj obdaja groza bleda!

5. Ne upaj na roké krepóst,
 Na konja iskrega hitrost!
 Dasi te mika derzni čin,
 Pomisli tuje zemlje sín,
 Da gost si tú, in da Slovan,
 Če tudi mečev mu ročaj
 Nerada res objame dlan,
 Čístosti je krepák čuvaj!

(Dalje prih.)

Deveta dežela.

Drugo poglavje.

Kako je Negoda večerjal. Pri večerji zvé, kedó so ljudje, ki so ga bili pod streho vzeli. Kako Negoda misli in govori o otrocih in pesnikom daje dobre svete, kateri se bodo njim mnogim drugim čudni zdeli. Nekaj lepih navad v deveti deželi.

Večerilo se je bilo. Duri se odpró in nekedó poročí, da je večerja pripravljena. Drugi odídejo, gospodar ostane in me vpraša, ali bi se mi ljubilo kaj zavžiti. Mož je namreč mislil, da sem morebiti še preslab, da bi mogel kaj jesti. Motil se je: krepkega sem se čutil in lačen sem bil, kakor morebiti še nikoli. Kaj bi se sramoval? Odgovorim mu, da bi rad jedel kar imajo. Hotel mi je jéd v sobo prínesti, da bi v postelji večerjal, kakor

bolnik; jaz bi bil rad z njimi za mizo sedel; radovednost mi ní dala miru. Zdaj še le zapazim, da sem v sami srajci, in ta srajca ní bila moja; taka tančica se ní še nikoli opletala Negodovega života. Ljudje so me bili torej preoblekli, zakaj to? Domišljam se in domišljam; zdaj mi začne svitati v glavi. Boril sem se z valovi, morskimi valovi; otok mi je bil blizo, prizadeval sem si na vse kriplje, da priplavam do njega.

Potem, kakor bi odrezal, nič več spomina. Drugo bodo vedeli ljudje. Moža prosim, naj mi dá prinesti mojo obleko. Odgovori mi, da ni še suha. „A to nič ne dé“, pristavi, „ako želite vstati, tukaj imate drugo obleko, ki je za vas pripravljena“. In podá mi jo; bila je taka, kakoršno je sam nosil, samo še nekoliko lepša, čisto nova. Ko sem dobil svoje prve hlačice, nisem jih bil tako vesel, kakor té obleke. Hitro vstanem ter smuknem v nove oblačilo. Kako je to pripravno, to ti je vendar enkrat pametna noša, kakoršna sem vedno mislil da bi morala biti, ali svet je nespameten! Ko sem bil oblečen, greva z gospodarjem po stopnicah doli. Zdaj sem videl, da sem bil v gornjem konci hiše, v sobi, katero imajo nalašč za goste, kakor so mi pozneje povedali. V prostorno vežo prideva, iz nje stopiva v ravno tako prostorno sobo. Okolo velike mize, z belim pertom pogernene je sedela družina. Mene posadé v kot za mizo, kakor za starešino. Radoveden sem bil, kaj bodemo večerjali. Ko smo bili vsi zbrani, prinese mlada ženska skledo na mizo, potem prisede sama k družini. Zdaj vstane gospodar, ki je sedel poleg mene in sklene roke. Mi vsi tako za njim. Nekoliko časa molčé stojimo, kakor zamišljeni; kaj so mislili drugi, ne vem, ali so molili, ali kaj; jaz sem dejal sam pri sebi, da je to prav lepa navada. Nato sede gospodar, mi za njim. Kaj je bilo v skledi? Mlečna kaša, prav prava mlečna kaša, „otročja paša“! Zdaj sem bil še le prav prevérjen, da bivam res med pravimi Slovani. Dopovedati ne morem, kako dobro mi jo to délo, kako z veseljem sem zajemal lepo rumenkasto kašo, ki se mi je tako prijazno smijala! In pa lepega, belega kruha smo prigrizovali; bil je rahel kakor

„satovje“; samo slovenska mati zna takega peči. Po kaši prinese mati še medú, sira in sirovega masla. Kedor ni kaj takega skupaj jedel, ne vé kaj je dobro.

Prej se je malo govorilo, zdaj pa se vname živahen pogovor. In kaj se je govorilo? O raznih poljskih delih in domačih opravilih; kaj se je danes delalo, kaj se bode jutri. Pri kmetih torej sem bil, pri pravih, prostih kmetih, ki orjejo, sejejo in žanjejo in živino redé. Čudno, čudno! Kamor je človek pogledal, vse je bilo videti tako nekako gosposko, tako plemenito, kakor je pri nas redko kje v kaki bogati gosposki hiši. Taki so torej kmetje v deveti deželi! In kako veselo je bilo vse, kako praznične volje in vendar je bil danes, kakor sem razvidel iz pogovora, navaden delovnik. Ves dan so delali ti ljudje, ki so sedaj tako čili, tako krepki in zadovoljni, svojega življenja veseli. Če je kje, v deveti deželi je sreča doma, gotovo pa pri téh ljubeznjivih ljudéh, s katerimi sedaj tako prijetno večerjam in se pogovarjam kakor star znanec, jaz tujec iz daljne dežele onkraj prostornega morja!

Prav za prav: pogovarjal se nisem mnogo, poslušal sem bolj pa opazoval sem malega otroka, o katerem sem že prej govoril, rekoč da nisem prav vedel, ali je sinek ali hčerka. Pri večerji še le sem zvedel, da je deklica, klicali so jo: „Liljana“ ali „Liljka“; to bode pač žensko ime, tudi v deveti deželi. Lepa je bila kakor so samo Rafaelovi angeli lepi in pa živa, zgovorna in radovedna je bila, kakor so navadno-zdravi otroci v oni srečni dobi, ko čutijo prvič, da imajo svoje ude, ročice, nožice in jezicek v svoji oblasti. Bila je zdaj tu, zdaj tam, skakala je okolo mize, rekel bi skoraj: obletaval je nas, kakor metulj.

Vse vedeti in videti, vse v roko prijeti, potipati in poskušati, za vsako stvar popraševati, povsod vmés govoriti, prav ali narobe, da le govori, ker je govoriti tako prijetno! Taka je bila Liljana.

Pesniki, ki nam navdušeno opevate pomlad in njena čuda, glejte tù je pomlad! Tu je vse mlado, vse novo; tu vse klije, poganja, sili na dan; tù je gibanje, tù je življenje, tù poezija! To z ljubeznijo opazuj pesnik, in premišluj, to ti je večna skrivnost; o tem pogledu se oživljaj, pomlájaj se sam; čisti si, boljšaj in blaži serce; očedi se terdoserčne posvetne modrosti! Resnično, resnično ti povem; Ako ne bodeš, kolikor toliko, podoben temu otroku, videl ne bodeš kraljestva prave poezije! Nikoli ni bilo velikega pesnika, pravega pesnika po milosti božji, da bi ne bil hranil v sebi na dnu serca nekaj otročjega. Življenje ni otročje! To nasprotje je vir najlepše poezije. Kedor tega ne umé, komur se to celo smešno zdi — pustimo ga, naj se veseli svoje modrosti!

Take misli so me obhajale, ko sem gledal ono ljubeznjivo dete; komur se zdé čudne, otročje, naj pomisli, da sem samotar, puščavnik, ki mu ni in ne bode nikedar donela iz otročjih ust sladka beseda: oče!

Liljana me je s konca nekako čudno, plaho gledala; tuja prikazen sem ji bil. Ali otroci čudovito hitro spoznajo, kedó jih ima rad; približajo se mu, sprijaznijo

se z njim, bodi si še tako gerd; celo dolge, černe brade se ne bojé. Tako sva bila tudi z Liljko hitro vélika prijatelja. Splezala mi je na kolena, zdaj mi je prestrezala jed, ki sem jo nosil v usta, zdaj mi jo podajala iz sklede. In tako sva se prav dobro imela. Oče in mati je nista svarila, kakor je pri nas navada, naj ne bode tako poredna s tujim človekom. In to je bilo meni jako po volji.

Razen družine in mene bila sta, kakor sem rekel, še dva druga, mladenič in deklica pri mizi. Kedo sta bila ta dva človeka? Sin in hči ne, to sem takoj videl; dasi sta jéla „govorila in sploh se védla kakor vsi drugi“. Pozneje sem slišal, da je bil on kakor bi mi rekli blapec in ona dekla. Ali v deveti deželi nimajo teh poniževalnih imen. Njemu so dejali „pomočnik“, in njej „pomočnica“. Jaz ne morem reči, kako mi je bilo to po volji.

Ko se je gospodarju zdelo, da je čas, vstane in mi vsi za njim, bilo je zopet kakor pred jedjo. Na to se poslovi vsa družina ter otide; Liljana je šla prav nerada od mene. Gospodar in jaz sva ostala sama. Vsi so nama podali roko ter voščili lahko noč. Ko so bili vsi odšli, gré gospodar ter prinese čez nekaj časa posodo zlatega vina, in vsakemu svoj kozarec.

Pri vinu v prijaznem pogovoru sva ostala do kake polnoči.

Kaj sva se pogovarjala, naj zvé bralec v prihodnjem poglavji. Negoda.

(Dalje prih.)

Zemeljska čuda.

III.

Res je, ljubeznjiva gospica! Uganili ste, ko ste dejali, da sem deval polagoma sv. pismo iz rok in se jel zanašati le na to, kar so spravile učene bistroumnosti na dan. Prosim, nikar se mi zastran tega tako celó ne hudujte, časih mi je prav dobre posle opravljalo. Saj sem vam v zadnjem pismu zemljo toliko pripravil in zboljšal, da je postala vgodna za tako življenje, kakor ga menim v le tem pismu posuti čez njo. Skoro sem jo do dobrá ohladil, polil sem po nji morja in reke, razkopal po njenem herbtu hribe in doline, le zraka še nisem mogel popolnoma sčistiti, da bi bil tak, kakor je danes. Česa je še treba zemljini lepoti? — Življenja! Rastlin in živali. To so njena duša, njena živa gorkota. A obetali ste mi, da se bodele prav ljubeznjivo nasmehovali, kader se bodem, naslanjaje se na učene in modre knjige, trudil sè stvarjenjem pervega zemeljskega življenja. Je li to škodoželjnost? — Ne zamerite mi, če se temu vašemu veselju ognem, ter po oni sveti knjigi sežem, v katero je zapisal Mozes: „Tretji dan je Bog rekel, zemlja naj rodi zelišča, zverino in laznino in zgodilo se je tako“.

S takim odgovorom ne more biti vsakdo zadovoljen, posebno učenjak ne, ker vedeti mora, kaj je bilo preje, „ali jajce ali puta“, in od kod je prišlo jajce, iz katerega se je izlegla prva puta.

To so mala vprašanja, a odgovori težki. To vsaj po tem sodite, ko jih celo učenjaki ne vedo. Se ve da, taka vprašanja se pa tudi ne smejo takim ljudem staviti, ki so se za učenost zaprisegli. Vi,

postavim, ljubeznjiva gospica, veste takoj odgovor, ker zapisanega imate v oni sv. knjigi, a učenjak ne sme tako odgovarjati, njegova beseda mora biti učena in glasiti se mora: „generatio aequivoca, generatio originaria“, to se pravi: „Same iz sebe so nastale živali in rastline“!

Glejte, tako se mora odgovarjati. Neživeče, merzle tvarine so imele v sebi življenja moč. Teh moči bi dejal ni danes skoro nikjer opaziti; izgubile so se. Iz kamenja ne nastane sedaj nikoli družega več, nego kamen, nikoli ne kaka travna bilka ali kak majhen červček. Tega ni več potreba, ker vsaka žival in rastlina skerbi z vsemi svojimi močmi, da ne izmré njeno pleme. A dokler ni bilo prvih rastlinskih ali živalskih parov, morala jih je vsemogočnost preskerbeti.

Tako menijo nekateri učenjaki, drugi pa denejo roké križem, mignejo z rameni ter reko: „Ne vemo. Nič gotovega ne vemo“! Morebiti se narodé druge, modreje glavé za nami, ki spravijo to véliko skrivnost na dan, kedaj in po kakem potu je zaživela na zemlji prva rastlinica, prva živalca! Dotlej čakajmo!

Sè ve da, ker je v resnici mnogokaj skrivnostnega na tej stvari. Mordà pa ne bode dolgo, ko pride skrivnost na dan. — Ste li videli že plesnjav kruh? Vprašajte berače, kak je, oni ga jedó in drugi se revnejši ljudje. To je edini beli kruh, ki jim pride mej zobe. S povekšalnim steklom bi videli v plesnobi čudovit, neznan svet, cel gozdiček primeroma sila visocih drevesec. Podobna so preslici (Schachtelalm), če jo poznate.

Od kod so prišle te rastline pod kruhovo skorijo? — Ali švicarski sir! Ali ni časih pod svojo terdo skorijo ves napolnjen s zelenimi gobjicami in preslico? Od kod so prišle vanj? — V moki ali mleku so morda bile? — Naj velja, naj bi bile, a velika vročina v peči bi morala gotovo kali zadušiti.

Plesnoba in njene rastline v siru ali kruhu so nastale same po sebi! *Generatio aequivoca!*

Vem, da bi me sedaj le radi opozorili, naj bodem previden, kader z vami govorim, bodi si o čemur koli. Morda vam prihaja ravno sedaj na misel streha vaše nove „vile“. Dobro veste, kedaj so jo pokrili z novo rudečo opeko; taka je bila s početka, kakor mlado dekle, ki se za prvi ples oblači, danes je črna, z lišajem in mahom porastena.

Od kod je prišlo to življenje? Ne smem vam reči, da je ona učena „*generatio aequivoca*“ našarala življenja na streho. Ne, tega ne smem, opomnili bi me, da je nanesel veter semena tjakaj; ker znano vam je, da je zrak ves poln drobnega, nevidnega življenja. In tako je morda tudi s plesnobo v siru in kruhu, utegnili bi reči, češ, skozi male pokice v skoriji se je drobno seme vsililo in pognalo tu novo življenje. Tema in dober zapor mu je neki ugodniši, ko nevarnostim izstavljena skorija.

Res, tako bi lahko dejali! Mogoče, a poskusite, ljubeznjiva gospica, danes ali jutri ta le poskus: V še vroči peči denite hleb ravnokar pečenega kruha na ploščo, ter poveznite čez njo kako stekleno ali železno posodo, a dobro jo zakopajte, da ne bode mogel najrablejši dih sapice do hruha. Čez 14 dni ali 3 tedne ga prelomite, in videli bode, ves plesnjav bo, gobice in mah bodo rasle po njem.

Odkod je prišlo to rastlinstvo v kruh, pa vsaj ne skozi steklo? — Odgovorite si sami, prosim!

Tako so se delale morda prve rastline. Opomniti hočem, da mi v sedanjih pisnih besedica „morda“ čudovito rada služi, kakor nalašč za me je ustvarjena, sicer bi vam moral o negotovih rečeh molčati in le o gotovih poročati. Nekaj dobrega bi bilo pa pri tem se ve da vsakako, vsaj pisma bi postala krajša.

Bolj priprosto ustvarjenih rastlin ni, pravijo rastlinarji botaniki, kakor so alge, morski mah, lišaji, gobe, preslica itd. Brez cvetja in semena se množé, en del rastline se odloči od svoje matere, na kateri je izrastel, izgubi se kam v svet, recimo, da ga odnese veter, kaka žival, človek. Tam prične novo življenje in zraste naposled tak, kakoršna je bila njegova mati. Tudi praprot je taka, ki nima ne cvetja, ne semena, le čarodejci in celo prebrisani ljudje jo hodijo kresno noč mej enajsto uro in polnočjo otresat. Takrat cvete in rodi seme, ki pa dne ne dočaka, ker kresno noč so vse čarodejke na nogah.

Čudno, najprve rastline na zemlji so bile takega plemena, kakor gobe in plesnoba v kruhu, rastline brez cvetja in semena. Kaj ne da se vjema to z mojo zgoraj izproženo mislijo, le take nepopolnoma obdarjene rastlinice postajajo same iz sebe. Cvetice in semenska rast pa je mnogo mlajša, kedó vé koliko tisoč let za onimi brezsemenskimi rastlinami je nastala!

In kako je bilo prvo živalstvo? Ali ni celo poskusilo preje svojega življenja, ko one rastlinice? Ne, brez rastlinstva je živalsko življenje nemogoče! Nikakor pa si ne smete misliti, da so bile prve živali sloni ali nilski konji ali nosorogi.

„Zakon narave je tak, da iz malega zraste veliko“. Sè sila šibko, ubožno močjo je zadihalo živalstvo. Slišali ste, mordà že celo videli kedaj, da se v kapljici vode podi in kreta tisoč in tisoč majhenih živalic, ki jim pravimo infuzorije. Nihče še ni prišel njihovemu rojstvu na sled. V najčisteji vodi nastajajo, bodi si se tako dobro proti vnanjemu zraku zaperta; v dveh, treh dneh se jih oživi toliko, da so si drug družemu na poti. Se ve da le s povekšalnim steklom, mikroskopom je mogoče njihovo čversto in poredno kretanje opazovati. Tako žilavega življenja so, da morejo prestajati celo v kropu šestdeseterih stopinj Réaumurjeve gorkote. Podobne so belim mehkim červičkom ali kačicam, ki se množe dovolj čudovito: mahoma počì eni in drugi nežna kožica in iz živali izleze troje ali četvero mladičev, ki se jim v kratkem enako godi, ali pa se žival sredi života preterga in vsak konec nadaljuje svoje novo življenje.

Pa kako so nastale v kapljici vode? Odgovora dosedaj še niso našli. — Generatio aequivoca, gospica moja! Same iz sebe!

Take so bile prve živali, to je zarija zemeljskega življenja, ki se je s čudovito urnostjo razvijalo.

Urno se pokazujejo vedno nova živalska plemena, za „polipi“, raznovertnimi moluskami in školkami se prikažejo „echinodermata“, „trilobitae“, „Ammonites“ in stotine drugih živali. Morja se napolnijo s červi; polži, raki in tudi ribe prično sčasoma svoje življenje, vse živali pa so še mehkužnice in celo ribe so

brez kosti; mehki hrustanci nosijo njihov život.

Na suhem ni mogla še nobena žival prestajati in sicer zavoljo strupenega zraka. Kader je popolnoma čist, je samo iz dveh tvarin, iz kisleca in gnjilca, najstrupeneja primés mu je ogeljna kislina, en sam dihljaj more udušiti človeka in vsako žival, ki diha s pljuči, le onim ne škodi, ki imajo škerge (Kiemen) za dihanje. O krokodilu pravi Humboldt, da mu je moč v takem sè strupeno ogeljno kislino napojenem zraku več ur živeti, sè začetka se celó dobro počuti v njem, nikoli pa ni bilo zraku primešano več one strupene kisline, ko prve dni po stvarjenji, zato so bile prve verhu zemlje živeče živali kušarjevega in žabjega plemena, sploh rečeno: dvoživke, ki so v vodi in na suhem lahko živele, oni strup jim je malo škodil; toda tudi to živalstvo je moglo še le takrat prestajati, ko se je bil zrak vsaj nekoliko učistil. Prve čase zemeljskega življenja, ko je ogeljna kislina zrak kužila in pridila, ni o dvoživkah ne duha ne sluha, le povodno živalstvo je praznovalo takrat svoje zlate dni, a še lepši časi so rastlinstvu sijali; za zelišča je bil oni strup ustvarjen kakor nalasč, serkala so ga v polnih duskih v sé, ter sè čudovito pridnostjo in silo poganjala iz tal.

Todà, ljubeznjiva gospica, toliko premislekov in opomenov vam sili sedaj le v glavo, da jih komaj družega za družim sledite. Preveč bi vam naložil na vaša šibka ramena, ko bi vam nadaljevaje le še povod k novim ugovorom dajal in vam ne takoj najponižneje poljubil vaše drobne ročice. Ivan z Verha.

Slovenski glasnik.

TRETJA PODOBA.

Predmet današnji podobi je pesem: Begún.
Najprimérneje se nam zdi, da pomatisnemo vso pesem.

B e g ú n.

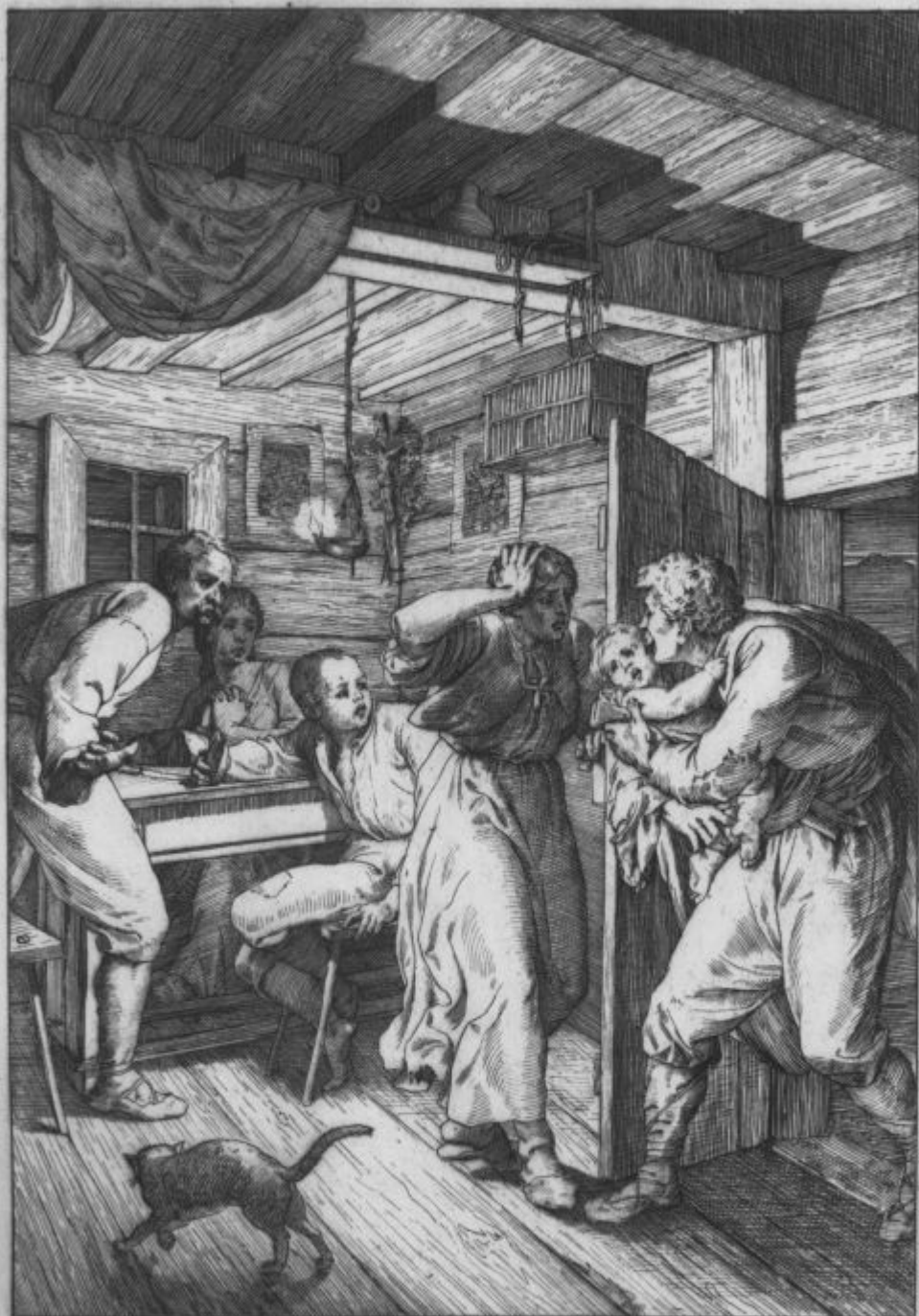
„Čuj, po polji ljut vihar razsaja,
Kakor gladen volk po hosti tuli:
Srečen, kdor pod mirno streho biva.
Mirno? Mira ní v Ercegovini!
Kakor divja zver se Raja plaši,
Po zakotih skrivnih se potika.
Divji turški zlobi se umika.
Zdaj otroci ste pod streho zbrani
Kakor drobna piščeta pod kokljo,
Ki jih krije z gorkimi peruti.
Jutri, predno beli dan zasije,
Zor visoke gôr zlatí verhove,
Mi prognani mordá iz te kočé.
Borne kočé, vendar ljube kočé,
V daljné tuje kraje pobežimo,
Tje, kjer turška sila ne razsaja.
Ercegovci smo, nesrečna Raja!
— Čuj, kdo terka v pozni, burni noči?
Pojdi, Mara, odpri tujeu duri;
Potnik hoče, ki je pot izgrešil.
Siromaki smo a dobro dôšel
Nam je pôtnik pod ubožno streho.
— Božja milost! Marko, kaj ti tukaj?
In v naročji dete! — Kje je Nada,
Kje je hčérka moja, žena tvoja?
Kaj molčé mi kvišku kažeš z rúko?
Tvoja roka je kervava! Marko!
Kje je Nada, kje je dete moje?
— „Tam, kjer ni se več ji bati Turka“!
— „Tiho žena! Sin govôri jasno,
Siva naj se ti ne smili glava;
Nož naravnost v persi mi zasadi:
Ercegovec sem in znam terpeti“. —
— „Bil sem v gozdu, žena sama v koči,
Krik začujem, krik predobro znan mi.
Urno planem, tečem proti koči,
Kaj zagledam? groza! — dva beriča,
Bog ubij te, Beg, in tvojo mater!

Dva kragulja, krotka golobica —
Nada moja trepeta med njima!
Med nje planem, v stran beriča treščim.
Zgrabim ženo — urno proti gozdu!
Lahko breme — za menojo beriča!
Blizo že sem gozdu — tu ob kamen
Izpotakne noga se mi kleta!
Vraga blizo; tu zavpije Nada:
Pusti mene, Marko, reši dete!
In potegne nož mi izza pasa,
Zasadi si v persi nož globoko.
Z Bogom, Marko, beži, reši dete!
— Tu je dete“! — — — —
— — — — — „Bog te, sin, tolaži!
Tiho, žena! serca mi ne tergaj;
Molči, idi, zberi, kar je v koči;
Jutri zgodaj pojdete čez mejo.
Sin, ti spremiš ženo in otroke.
Jaz pa skličem Raje starešine;
Kar mogoče, vse smo preterpeli!
Kri naj teče, zdaj naj puška sodi:
Umri, Raja, ali prosta bodi“! —

— Društveniki „Matice slovenske“ so imeli 13. februarja zborovanje v Ljubljani ter so se posvetovali o raznih zadevah naše matice. Iz računa se vidi, da ima matica premoženja v obligacijah 38.460 gl., hišo, vredno 11.400 gl. in inventar, vreden 5700 gl. Za prihodnje leto je že urejeno za natis: „popotovanje okolo sveta“. Profesor Glovacki se je ponudil, da spiše floro dežel slovenskih. Društveniki so sklenili, naj matica izda hervaškoslovensko slovnico. Svoje ga časopisa še ne bo začela izdajati matica, ker se je oglasilo premalo naročnikov in pisateljev, zato pa bode izhajal Letopis v zvezkih vsakega četrletja in bo prinašal spise namenjene časopisu; tako naj bi se razvil iz Letopisa časopis.

— Ivan pl. Zajc, ravnatelj zagrebške opere, pripravlja za tisek svojo opero: „Nikola Zrinjski“.

„Zvon“ izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 5 gl. za vse leto s podobami, 2-50 za pol leta; 4 gl. za vse leto brez podob, 2 gl. za pol leta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Zellerhof 6.

Jerg Kubie risal

Helig: L. S. Zarnanski na Dunaji.

„RAJA“
BEGUN